

Adecvări categoriale (III)

Adrian IORGULESCU

Absurdul. Aparent, categoria reprezintă produsul contemporaneității. Atât de contradictorie, illogică, aberantă, schizoidă în trăsăturile și exteriorizările sale. Fără a detalia, în forme filozofico-artistice mai atenuate sau mai deslușite o vom regăsi în aporiile lui Zenon, în antinomiile metafizicii lui Aristotel, în tragediile lui Sofocle, în episoadele *Divinei Comedii* a lui Dante, în „aberațiile” lui Goya, în personajele lui Dostoievski sau Caragiale. Sunt pilde marcante, dintr-un șir practic neîntrerupt de creații legând antichitatea de actualitate, ce păstrează în comun, atât sentimentul unor inadecvări profunde la context, cât și fondarea pe o gândire a paradoxului, antitezelor, antagonismelor. În plaja ființei, aceste clivaje iscă o gamă întreagă de stări de spirit, pornind de la nemulțumire sau neputință și terminând cu teamă sau pesimism.

În ilustrările sale elocvente, conceptul reprezintă o „cucerire” a secolului al XX-lea, contrapusă explicit teoriilor pozitiv-iluministe cultivate anterior. Îl recunoaștem, printre alții, la Kafka, Urmuz, Beckett, Ionescu. Prin tonalități și căi speculative au excelat în susținerea lui gânditorii existențialiști: Kierkegaard, Heidegger, Jaspers, Sartre sau Camus. Ultimul, în cunoscutul eseu *Mitul lui Sisif* apreciază că „absurdul se naște din confruntarea dintre chemarea omului și tăcerea irațională a lumii”, din divorțul personajului cu viața sa. Altfel formulat, „dintre actor și decorul său”. Mai pregnant decât o incompatibilitate funciară, ni se relevă o clară și chinuitoare ruptură, cu reverberații acute asupra individului lucid. Ea vizează raportul subiect-obiect, idealitate-realitate, necesitate-posibilitate, imanență-transcendență. „Există o singură lume – precizează autorul citat. Fericirea și absurdul sunt doi copii ai aceluiasi pământ. Ei sunt nedespărțiți. Ar fi greșit să spunem că fericirea se naște neapărat din descoperirea absurdului. Se întâmplă la fel de bine ca sentimentul absurdului să se nască din fericire”.

Dimensiunea este înfățișată și concretizată în chenarul programatic al unor direcții literar-artistice. Definind *dadaismul* T. Tzara observă că „absurdul devine o valoare poetică asemeni durerii sau iubirii. Doar aprofundând absurditatea lumii va apărea o nouă claritate, infinit mai izbitoare decât aceea a primei evidențe, ce nu rezistă unei riguroase critici.” Sesizăm în aceste enunțuri încercarea de a conferi spectrului o fundamentare metafizică. Steiner vede chiar o „aureolă tipic creștină a absurdului purtător de sublim transcendențial”. (*The Death of Tragedy*). În orice caz, trăirea și expresia de factură absurdă nu trebuie puse, așa cum procedau apologeții ideologiei marxiste, pe seama unor porniri greșite. Bazate pe

iluzii, pe necongruențe logice, pe interpretări false ale unor date și situații, ori pe dereglări nervoase. Rădăcina absurdului vădește o componentă ontică și socială. Iar relevarea sa la nivelul conștiinței n-are nimic a face cu fenomenele de destructurare a eului, cu reacțiile și comportamentale deviate.

Cuvintele lui Kafka ar putea totuși să semnaleze contrariul: „Am căutat întotdeauna să comunic ceva necomunicabil, să explic ceva inexplicabil, să povestesc despre ceva ce am trăit până în măduva oaselor. De fapt, este posibil să nu fie nimic altceva, decât acea frică de care s-a vorbit atât de mult, acea angoasă extinsă peste tot, frica față de cel mare, ca și față de cel mic, frica spasmodică înaintea cuvântului rostit. Este posibil ca această frică să nu fie doar spaimă, ci nostalgia după ceva care este mai mult decât acea anxietate iritantă.” Ce înseamnă, însă, nostalgia cu pricina și în ce proporții și condiții penetrează ea mesajul romancierului? Putem doar bănuî, interpretându-i fiecare spovedania.

(Continuare în pagina 2)

DIN SUMAR

Eseuri	2-3
<i>Fata Mării</i> de C. P. Basacopol	4
Carl Filtsch	5
Duo Borșan-Amiraș	6
<i>Gemma di Vergy</i> de Donizetti	7
Marius Brenciu	9
Un lăutar român la <i>Oedipe</i>	10
Dirijori și violoniști	12-13
Medalion Victor Giuleanu	15
Trofeul „Ion Dacian”	16
Aniversare Mihai Constantinescu	20
Crizantema de aur	24-25
Cântecele Revoluției	27
Vedetele ultimelor 2 decenii	28-29
Mirabela și Raoul	30-31
Mamaia '89	36

Adecvări categoriale (III) C L U S T E R

(Urmare din pagina 1)

Să ne înțelegem. Produsul artistic nu oglindește *tale quale* o funcție a psihismului autorului. Cu toate că acesta se implică masiv în prelucrarea imediată. Reacțiile de respingere, senzațiile de dezgust, dezamăgire pot deveni prilejuri de inspirație și reflecție cu caracter izolat. Rezultatul e întotdeauna căutat, premeditat. Consecința unor demersuri deliberate, a unei intenționalități ferme. Nu intră în discuție să acceptăm că viziunile absurde derivă din defularea sublimată a unor stări de labilitate emoțională, de halucinație, teamă, neliniște. A fi ingenios presupune inclusiv să dispui de instrumente raționale de control și evaluare. Să folosești plener autocenzura. Durarea obiectului necesită un echilibru dinamic, între implicarea personală și detașarea favorabilă obiectivității.

Absurdul se descoperă în afară. Aparține înconjurătorului, lumii exterioare, nu celei interioare. Șocul, revelația sa decurg din incompatibilitatea relativă dintre sănătatea mentală a persoanei și boala (bolile) ambientului. *Spleen*-ul pornește din necorelare, ciocnire, incompatibilitate, dizarmonie. Din imposibilitatea adaptării la un anturaj stricat sau alogen. Din absența perspectivei. Raportarea pretinde trezia spiritului, luciditate, participare. Nicidecum autism intelectual sau indiferență. Dictonul lui Tertulian „cred pentru că e absurd” - dobândește semnificația unei înțelegeri deplin mature. Subliniază o acceptare superioară a condiției terestre.

Latura constitutiv-ideatică a speciei se pretează, subliniat, la relevanță beletristică, teatrală, cinematografică. Net diminuată în zonele nonverbale. Prin anumite stratageme, implicând ambivalența, antiteza, contrastul, fractura, alteritatea, opozabilitatea se poate întâlni și în muzică, dans, arhitectură, pictură, sculptură. Obșnuit, aici se insuflă grație jocului implicit-explicit al înțelesurilor vehiculate, contrapunerii dintre aparență și esență, instaurării hazardului. Mai ales datorită blocajului prevăzut al comunicării fluente, sau al schimbării tipului de comunicare pe parcursul aceluiași calup informațional. Absurdul descinde fie din suprimarea (deturnarea) parțială a mesajului transmis, fie din transmiterea lui suprimată (deturnată). În postură singulară, monovalentă, se depistează rar, din considerente de transpunere.

De prisos, probabil, să insist asupra împrejurării că genul categorial în cauză, cu salba sa de conotații și implicații, se regăsește în centrul unuia dintre cele mai răspândite, influente și fecunde sisteme de gândire moderne: *existențialismul*. Temele, principiile, motivele și motivațiile sale doctrinare acoperă parțial arsenalul de funcții și gama de ipostazieri ale speței estetice. Aceasta precede istoric și integrează în sfera sa multiplele înțelesuri, argumente, concepte, norme, pendinte curentului filozofic pomenit. Dincolo de domeniul de referință sau prevalență, rămân în comun o serie de teme majore: nefirescul, solitudinea, ambiguitatea, disperarea, dezrădăcinarea, neantul. Natura umană plasată în fața unui necunoscut ostil, permanent impenetrabil.

Indiile galante

Imaginați-vă un festival stipendiat de urmașii unui compozitor, care, în deplină convență, au hotărât alocarea sumelor rezultate din drepturile de autor aferente finanțării unor reuniuni muzicale capabile să cinstească memoria ilustrului înaintaș. Festivalul Albert Roussel – căci despre el este vorba – se derulează de treisprezece ani, sub semnul cheagului, al prosperității, în regiunea Nord-Pas-de-Calais (adică, Normandia) sub directoratul artistic al lui Damien Top, dirijor, muzicolog și manager care știe că asigurarea resurselor materiale reprezintă nervul izbânzilor, dar și voalul ce ascunde cu dibăcie rănile, ori că experiența organizatorică poate fi ca o sticlă ce sclipește și se sparge, dar și ca o vorbă goală, dacă nu știi să te bucuri de ea. Însuși Albert Roussel s-a bucurat de experiența juvenilă a călătorului curios și pasionat. Și tot el a înțeles că prezervarea resurselor creatoare trebuie demarată numai după ce este asigurată o temeinică inițiere profesională. Ca și festivalul ce-i poartă numele, Roussel și-a acordat ceva timp ca să se afirme din plin; așa cum nu fusese grăbit să se dăruiască muzicii, tot așa nu se va zori să-și descătușeze prea brusc tendințele componistice. Au fost necesari ani buni până când compozitorul și-a polisat un limbaj modal personalizat, dar și până când festivalul și-a construit acea notorietate ce-i simplifică și limpezește traiectul. Ediția din acest an a marcat centenarul expediției lui Roussel în Indii: *Un livre de la jungle, Vers l'Inde lointaine, Magie karnatique, Dans la steppe orientale, Dans la Forêt de Brama* – iată câteva titluri ce au anunțat o serie de concerte și conferințe relevante pentru influențele uneori contradictorii, alteori consensuale, dar și pentru contopirea lor în incendiul unui „conto jondo” rousselian, și care au convocat muzicologi (Geneviève Brunel-Lobrichon, Damien Top), soliști (Alain Raës – pian, Coralie Galtier-Roussel – flaut), ansambluri (Orion, Duo Joseph Jongen) și orchestre (Filarmonica „Mihail Jora” din Bacău) cu o prestație ireproșabilă. S-a cântat în principal muzică de Roussel. Atât din perioada când, nemaifiind marinar, talazurile continuau să-l atragă, constituind unul dintre cântecele lui tainice (*Suitele nr. 1 și 2, Jueurs de flûte, Sonata nr. 2* pentru vioară și pian), cât și din perioada când amintirea apei îi consolida poziția terestră convertită într-un stil cu un echilibru din ce în ce mai suveran, dominat pe de o parte de ceea ce Debussy a putut să-i împărtășească din lumea rafinamentului armonic și timbral, iar pe de altă parte de ceea ce Schola Cantorum îi inoculase în domeniul formelor clare și solid afirmate (*Concertul pentru pian, Padmâvatî, Aria*). A fost nevoie de douăzeci de ani pentru ca omul Albert Roussel să se încarneze în opera sa de muzician, și de mai mult de jumătate din acest interval temporal pentru ca festivalul din jurul Tourcoing-ului (locul nașterii compozitorului) să reverbereze până la noi. Dar oare ne mai îndoiim că uneori timpul e ca o mamă bună, iar alteori ca una vitregă? Ori că întotdeauna el este un meșter iscusit în a găsi și dăruia leacul tuturor situațiilor?

Liviu DĂNCEANU